

ISSN: 2146-1961

Erkan, Z., İşciöğlü, E. & Soyer, M. (2023). Lise Öğrencilerinin Cinsiyet ve Bilişsel Esneklik Düzeylerine Göre Sosyal Becerilerinin İncelenmesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 14(54), 1307-1317.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4388>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN CİNSİYET VE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYLERİNE GÖRE SOSYAL BECERİLERİNİN İNCELENMESİ¹

Zülal ERKAN

Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye, zulaler@yahoo.com.
ORCID:0000-0001-5134-9673

Eyup İŞÇİOĞLU

Uzmn. Psk. Dan., Şehit Halil Özdemir Fen Lisesi, Tarsus, Türkiye, eyupiscioglu@hotmail.com,
ORCID: 0000-0001-8282-6540

Müzeyyen SOYER

Öğr. Gör. Dr., Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye, mkarslan@mersin.edu.tr
ORCID:0000-0002-4596-4116

Gönderim tarihi: 19.05.2023

Kabul tarihi: 22.10.2023

Yayım tarihi: 03.12.2023

Öz

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerine göre sosyal becerilerinin anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırma 2018-2019 Eğitim Öğretim yılı Mersin ili Tarsus ilçesinde bulunan 11.sınıfta öğrenim gören 419 ortaöğretim öğrencisi ile yürütülmüştür. Çalışmada Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Sosyal Beceri Envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizinde, iki yönlü varyans analizi yapılmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi bağımsız değişken, sosyal beceri düzeyi bağımlı değişken kabul edilmiştir. Sonuç olarak, cinsiyetin tek başına sosyal beceri ile anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ancak cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin sosyal beceri ile anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Düşük bilişsel esneklik düzeyine sahip erkeklerin, düşük bilişsel esneklik düzeyine sahip kadınlardan daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğu; orta bilişsel esneklik düzeyine sahip erkeklerin orta bilişsel esneklik düzeyine sahip kadınlardan daha düşük sosyal becerilere sahip olduğu; yüksek bilişsel esneklik düzeyine sahip erkeklerin ise yüksek bilişsel esneklik düzeyine sahip kadınlardan daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bilişsel esneklik, sosyal beceri, ergen, cinsiyet.

¹ Bu makale birinci yazarın danışmanlığında yürütülen master tezinden yazılmıştır. Makale yazım aşamasında Dr. Öğretim Görevlisi Müzeyyen Soyerin katkıları olmuştur.

EXAMINING THE SOCIAL SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS ACCORDING TO THEIR GENDER AND COGNITIVE FLEXIBILITY LEVELS

ABSTRACT

This study investigated whether the social skills of high school students differed significantly according to gender and cognitive flexibility levels. The research was conducted with 419 secondary school students enrolled in the 11th grade during the 2018-2019 academic year in the Tarsus district of Mersin province. In the study, the Cognitive Flexibility Scale and the Social Skills Inventory were used. For data analysis, a two-way analysis of variance was conducted. Gender and cognitive flexibility level were considered independent variables, while the level of social skills was considered the dependent variable. As a result, it was observed that gender alone did not create a significant difference in social skills, but the interaction between gender and cognitive flexibility levels significantly differentiated social skills. The study concluded that males with low cognitive flexibility levels have higher social skills than females with low cognitive flexibility levels. Additionally, males with moderate cognitive flexibility levels have lower social skills than females. Also, males with high cognitive flexibility levels have higher social skills than females.

Keywords: Cognitive flexibility, social skills, adolescent, gender.

GİRİŞ

Bireylerin düşünme biçimi üzerinde etkili olan birçok faktör vardır. Bunlar bireyin kendi gelişimsel sürecinden içinde yaşadığı toplumsal yapıdan ve maruz kaldığı uyarıcı çeşitliliği ile uyarıcı sayısından kaynaklıdır. İnsan zihni elastik bir yapıya sahip olup duruma ve şartlara göre şekillenmekte, maruz kaldığı uyarıcının yönüne, şiddetine uygun bir şekil alabilmekte ve adaptasyon süreci içine girmektedir (Kreuter ve Moltner, 2014). Bu durumda esnek düşünebilme becerisi, zihinde var olan bilgiler arasında geçiş sağlayabilme, alternatifleri sorgulayabilme ve zihnin bir ayırt edebilme becerisi ve yeniden bir dizayn sürecini sağlamaktadır (Jacobson ve Spiro, 1995). Bilişsel esneklik, problem durumunda bireyin farklı alternatifler üretebilmesi, şartlara uygun çözüm yolları geliştirme becerisidir. Bilişsel esneklik yaşamın olağan akışının dışına çıktığı durumlarda bireyin yeni duruma adaptasyonu, kendisine olan güveni ve farkındalık düzeyini doğrudan ilgilendiren bir özelliktir (Thurston ve Runco, 1999).

Ergenlerin bilişsel gelişimi, değişen durumlara adapte olmalarını kolaylaştırdığı için bilişsel esneklik gelişim süreciyle doğrudan ilişkilidir (Spiro, Coulson, Feitovich, ve Anderson, 1988). Aynı zamanda bilişsel esneklik sosyal ortamlar ile de ilişkilidir. Birey toplumsal bir varlıktır ve sosyal uyarıcılardan doğrudan etkilenmektedir (Bandura, 1999). Özellikle ergenlik dönemine denk gelen lise çağı, bireyin soyut düşünme becerisinin hız kazandığı bir geçiş sürecidir. Birey, bu dönemde toplumun da ona sunduğu materyalleri ve argümanları kullanarak yordama, düşünme ve baş etme becerileri geliştirir (Snyder, 1974). Bu durumda, bilişsel esneklik kişinin yetkin bir iletişimci olmasını sağlayan bir iletişim bileşenidir (Koesten, Schrodt ve Ford, 2009). Bilişsel esneklik düzeyi bireyin sosyal becerilerini de etkilemekte ve iletişim, farkındalık ve sosyal etkileşim düzeyini belirlemektedir (Stahl ve Pry, 2005).

Sosyal beceri, kişinin kendisiyle sosyal çevresi ile sağlıklı bir iletişim ve etkileşim kurabilmesi, uygun kanalları yakalayabilmesi ve uygun mesaj ağını oluşturabilmesidir. İletişimin başlatılması, sürdürülmesi, uygun bir şekilde sonlandırılması ve değerlendirilmesidir (Bacanlı, 2005). Dolayısıyla, sosyal becerileri oluşturan sosyal benlik, sosyal ortamlarda nasıl davranılması gerektiğini belirleyen ve ortamın durum, dinamik ve değişkenlerine göre hareket eden bir yapıdır (Yüksel, 1997). Bu değerlendirmelerden hareketle sosyal becerilerin bilişten ve bilişsel esneklikten bağımsız olmadığı karşılıklı bir etkileşim sürecinin birbirini güçlendirdiği gözlenmektedir. Bilişsel esnekliğin yaş, anne-baba tutumu ve karşılaşılan uyarıcı sayısı, uyarıcı çeşitliliğinin etkisi altında olduğu belirtilmektedir.

Bilişsel esnekliğin yeni bir kavram olması gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında araştırılmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu kavramın araştırılması bireyin ve toplumun değişen dünya koşullarına ve hızlı değişen bilgi çağına adaptasyonunu kolaylaştıracaktır. Bu çalışmada lise öğrencilerinin cinsiyet ve bilişsel esnekliklerine göre sosyal beceri düzeylerinde farklılığın olup olmadığı araştırılmak istenmiş ve şu araştırma sorusuna yanıt aranmıştır: Lise öğrencilerinin sosyal becerileri cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma lise öğrencilerinin cinsiyet ve bilişsel esnekliklerine göre sosyal becerilerinin farklılaşp farklılaşmadığını araştırmaya yönelik yapılan ilişkisel (korelatif) bir araştırmadır. Çalışmanın bağımlı değişkeni; Sosyal beceri puanları, bağımsız değişkeni; bilişsel esneklik düzeyi ve cinsiyettir.

Çalışma Grubu

Araştırma evrenini Mersin ili Tarsus ilçesinde bulunan lise 11.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 11.sınıf öğrencilerinin alınmış olmasının sebebi müfredatın çoğunu almış olmaları ve sınav kaygısı, staj çalışmaları gibi karıştırıcı değişkenlerin olmamasından kaynaklıdır. Çalışma örneklemini Tarsus ilçesinde Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 3217 öğrenci içerisinde tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen 457 öğrenciden oluşmaktadır. Verilerin analizinde bilgi eksikliği olan ve boş bırakılan, uç değerlere sahip ölçek ve envanterlerden 38'i çıkarılarak 419 lise öğrencisi üzerinde analizler yapılmıştır. Tabakalı örnekleme yönteminin ardından alt tabakalar basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin cinsiyet bilgisi ölçme araçlarına eklenen soru ile elde edilmiş olup, Bilişsel esnekliklerini ölçmek için Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilen ve Çelikkaleli (2014a) tarafından Türkçeye uyarlanan "Bilişsel Esneklik Ölçeği" (The Cognitive Flexibility Scale) kullanılmıştır. Sosyal Beceri düzeylerini ölçmek için ise Riggio (1986) tarafından geliştirilen ve Yüksel (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan Koydemir (2006) ile 90 maddelik ölçek 30 maddeye dönüştürülmesinden oluşan Sosyal Beceri Envanteri kullanılmıştır. Ölçekler öğrencilerle sınıf ortamında yüzyüze toplanmıştır.

Sosyal Beceri Envanteri (SBE)

1986 yılında Riggio tarafından geliştirilmiş ve 1989 yılında yeniden revize edilerek bugünkü şeklini almıştır. Türkçeye uyarlaması Yüksel (1997) tarafından yapılmış olan envanter Koydemir (2006) tarafından kısa forma dönüştürülmüştür. Koydemir (2006) orijinal 90 maddelik SBE maddeleri arasından toplam 30 madde tespit etmiştir. SBE'nin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Toplam ölçek için elde edilen Cronbach alfa katsayısı .85 olarak bulunmuş olup; ölçek sosyal beceri seviyelerini ana boyutları ile ölçmektedir. Bu araştırma için yapılan güvenilirlik çalışmalarında ölçek 419 lise öğrencisine uygulanmıştır. Sonuçlara göre Cronbach Alpha katsayısının .73 olduğu görülmüştür. Ölçeği oluşturan 30 maddeden 1,3,7,9,12,13,18,25 ve 27 numaralı maddeler ters kodlu şekilde puanlanmıştır. Ölçek maddeleri 1 (Hiç benim gibi değil), 2 (Biraz benim gibi), 3 (Benim gibi), 4 (Oldukça benim gibi), 5 (Tamamen Benim gibi) şeklinde derecelendirilmiştir.

Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ)

Martin ve Rubin (1995) tarafından bireylerin bilişsel esneklik düzeylerini ölçmek için geliştirilen Bilişsel Esneklik Ölçeği-BEÖ (Cognitive Flexibility Scale) toplam 12 maddeden oluşan ve 6'lı Likert tipi derecelendirmenin (1- Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Biraz Katılmıyorum, 4- Biraz Katılıyorum, 5- Katılıyorum, 6- Kesinlikle Katılıyorum) kullanıldığı bir ölçektir. Tek faktörlü bir yapısı vardır ve ölçekten alınabilecek en düşük puan 6 en yüksek puan ise 72'dir. Ölçekte 2, 3, 6 ve 10. maddeler tersten puanlanmaktadır ve puanlar yükseldikçe daha fazla bilişsel esnekliğin var olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Çelikkaleli (2014) tarafından yapılmıştır. BEÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapabilmek amacıyla öncelikle 370 lise öğrencisi ile faktör analizi ve güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada normallik varsayımı için önce çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiştir. Tabachnick ve Fidell (2007) göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.5 ve -1.5 arasında olması normal dağılımın olduğu anlamına gelir. Bu çalışmada da sosyal beceri puanlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin tüm alt gruplarda bu sınırlar içinde olduğu belirlenmiş ve normallik koşulunun sağlandığı kabul edilmiştir. Lise öğrencilerinin cinsiyet, bilişsel esneklik düzeyleri ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı iki yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Elde edilen bulguların anlamlı olup olmadığının belirlenmesi ve yorumlamasında, .05 anlamlılık düzeyi ölçüt olarak kullanılmıştır. Bilişsel esneklik düzeyleri ortalamasının ($\bar{x}$: 50,2) bir standart sapma (ss: 7,8) altında kalan puanlar (<42,40) "düşük", bir standart sapma üstünde kalanlar (>58,00) "yüksek", bir standart sapma aralığında kalanlar ($42,04 \leq \text{puan} \leq 58,00$) ise "orta" düzey olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Lise öğrencilerinin cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyine göre sosyal beceri puanlarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Cinsiyet ve Bilişsel Esneklik Düzeylerine Göre Sosyal Beceri Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

	Düşük			Orta			Yüksek			Toplam		
	n	$\bar{x}$	Ss	n	$\bar{x}$	Ss	n	$\bar{x}$	Ss	n	$\bar{x}$	Ss
Erkek	30	91,23	9,50	115	94,81	11,77	38	107,26	12,00	183	96,81	12,68
Kadın	38	90,05	12,93	160	98,06	11,11	38	101,57	11,21	236	97,33	11,90
Toplam	68	90,57	11,48	275	96,70	11,49	76	104,42	11,88	419	97,10	12,23

Düşük bilişsel esneklik düzeyine sahip erkek öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 91,23, kadın öğrencilerin 90,05 tir. Orta düzey bilişsel esnekliğe sahip olan erkek öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 94,81, kadın öğrencilerin 98,06 dir.Yüksek düzey bilişsel esnekliğe sahip olan erkek öğrencilerin sosyal beceri puan ortalamaları 107,26, kadın öğrencilerin 101,57 dir. Cinsiyet ve bilişsel esneklik açısından sosyal beceri düzeyinde anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen ANOVA sonuçları Tablo 2de sunulmuştur.

Tablo 2. Cinsiyet Açısından Bilişsel Esneklik Düzeyleri (BED) ile Sosyal Beceri Envanteri Puanlarının Varyans Analiz Sonuçları

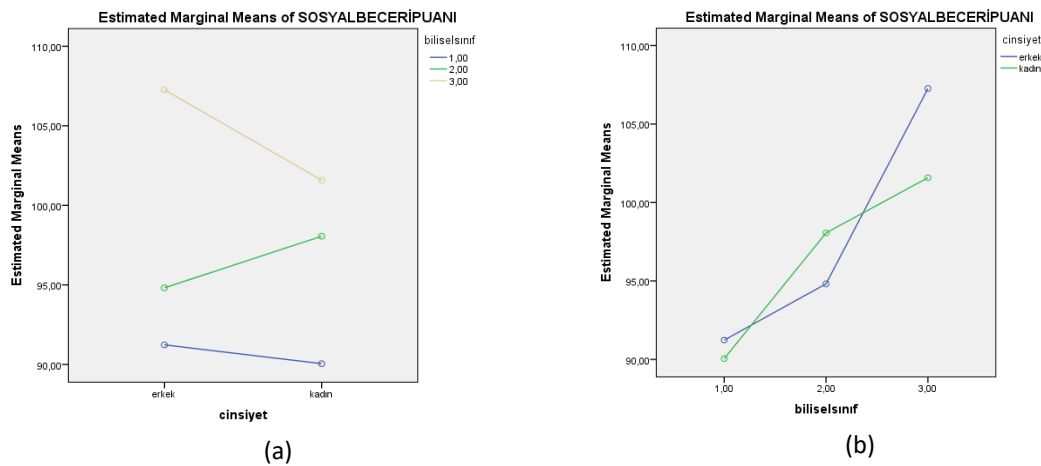
Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
BED	6979,018	2	3489,509	26,558	.000*
Cinsiyet	102,989	1	102,989	.784	.376
CinsiyetxBED	1264,141	2	632,071	4.811	.009**
Hata	54264,433	413	131.391		
Toplam	4013919,00	419			

Levene's $F_{5, 413; 0,05} = 0,928; p > 0,05$

Tablo 2 incelendiğinde bilişsel esneklik düzeyi bakımından sosyal beceriler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ($F=26,558$ $p < .05$) ancak cinsiyete göre sosyal beceriler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ($F=.784$ $p > .05$) görülmektedir. Cinsiyet ve bilişsel esnekliğin ortak etkileşiminde ise etkileşimin anlamlı olduğu ($F=4.811$ $p < .05$) belirlenmiştir.

Bilişsel esneklik düzeyine göre sosyal becerilerdeki farklılaşmanın hangi ikili gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla post hoc testlerden Tukey testi yapılmış ve düşük-orta, düşük-yüksek ve orta-yüksek bilişsel esneklik düzeylerine sahip gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu belirlenmiştir ($p < 0,05$). Tablo 1'de yer alan düşük-orta ve yüksek bilişsel esneklik düzeyine ilişkin ortalamalar dikkat alındığında, düşük-orta grup için ortalamanın orta grup lehine; düşük-yüksek grup için ortalamanın yüksek grup lehine ve orta-yüksek grup için de ortalamanın yüksek grup lehine anlamlı farklılık gösterdiği ifade edilebilir. Bu bulguya göre, tek başına bilişsel esneklik düzeyi arttıkça sosyal beceri düzeylerinde de artış olduğu söylenebilir.

Bağımlı değişken üzerinde etkileri araştırılan iki faktörün ortak etkilerine çizgi grafiği kullanılarak bakılması etkinin somutlaştırılmasını sağlar (Büyüköztürk, 2004). Bu çalışmada da bilişsel esneklik düzeyi ile cinsiyetin sosyal beceri üzerindeki ortak etkisinin hangi gruplardan kaynaklandığı Şekil 2'deki grafikler yardımıyla görülebilmektedir.

Şekil 2. Sosyal Becerinin Bilişsel Esneklik Düzeyi ve Cinsiyete Göre Değişim Grafiği

Şekil 2a'ya göre, düşük, orta ve yüksek bilişsel düzeydeki kadın katılımcıların bilişsel esneklik düzeylerinin farklılık göstermediği; benzer şekilde düşük, orta ve yüksek bilişsel düzeydeki erkek katılımcıların bilişsel

esneklik düzeylerinin farklılaşmadığı ifade edilebilir. Şekil 2b incelendiğinde ise, kadın ve erkek gruplarının çapraz karşılaştırmalarında her üç grupta da etkileşimler olduğu görülmektedir. Şekil 2b'ye göre, Düşük grupta erkek katılımcıların; orta grupta kadın katılımcıların, yüksek grupta ise yine erkek katılımcıların sosyal beceri puanlarının yüksek olduğu gözlenmiştir. Buna göre, bilişsel esneklik düzeyine sahip erkeklerin sosyal becerilerinin düşük bilişsel esneklik düzeyine sahip kadınların sosyal becerilerinden daha yüksek olduğu; orta düzey bilişsel esneklik düzeyine sahip erkeklerin sosyal becerilerinin orta düzey bilişsel esneklik düzeyine sahip kadınların sosyal beceri düzeylerinden daha düşük olduğu; son olarak da yüksek bilişsel esneklik düzeyine sahip erkeklerin sosyal becerilerinin yüksek bilişsel esneklik düzeyine sahip kadınların sosyal becerilerinden daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerine göre sosyal becerilerinde anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmanın sonucuna göre, cinsiyetin tek başına sosyal beceri ile anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ancak cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin sosyal beceri ile anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Lise öğrencileri içerisinde düşük düzey bilişsel esnekliğe sahip erkeklerin, kadınlardan daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğu; orta düzey bilişsel esnekliğe sahip erkeklerin, kadınlardan daha düşük sosyal becerilere sahip olduğu; yüksek düzey bilişsel esnekliğe sahip erkeklerin ise kadınlardan daha yüksek sosyal becerilere sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Alanyazında yapılmış olan çalışmalara bakıldığında bilişsel esneklik ve cinsiyet etkileşiminin sosyal beceriye etkisi üzerine çalışmalara rastlanmamıştır. Yalnızca Eşiyok (2016), cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin romantik ilişkiler üzerine etkisi konulu araştırmasında, bilişsel esnekliği düşük olan erkeklerin orta ve yüksek düzey bilişsel esnekliğe sahip erkeklerden daha yüksek romantik ilişki inançları toplam puanına sahip olduklarını ve bu bakımında düşük bilişsel esnekliğe sahip erkeklerin lehine sonuçlara ulaşıldığını saptamıştır. Aynı çalışmada kızlar arasında ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Diğer taraftan Özcan (2016) ergenlerde bilişsel esneklik ve sosyal özyeterlik üzerine yaptığı araştırmasında; cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyleri etkileşiminin sosyal yeterlik üzerinde anlamlı bir farklılık doğurmadığı sonucuna varmıştır.

Bu çalışmadan farklı olarak Şenyiğit (2018) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada, cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyleri ile sosyal rahatlık/sosyal fayda alt ölçeğinde, cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyleri etkileşiminin sosyal rahatlık konusunda erkeklerin lehine sonuçlar getirdiğini saptamıştır.

Araştırma sonuçları sosyal ve toplumsal yapı açısından ele alındığında, düşük bilişsel esnekliğe sahip kadınların sosyal becerilerinin erkeklere göre düşük çıkmasında; kendini ifade etme, iletişim ve etkileşim kurma kısacası özgüven alanlarının yetersizliği düşünülebilir. Bilişsel olarak kendisini yetersiz gören kadın lise öğrencileri, toplumdan ve sosyal ortamlardan geri çekilme eğilimi içerisinde olabilir. Bu öğrencilerin sosyal ortamlarda yetersiz kalacağını, anlaşılamayacağını veya bir problem durumuyla karşılaşırsa nasıl başedebileceğini bilmemesinin sosyal becerilerinin gelişimini engellediği düşünülmektedir.

Bunun yanında, düşük düzeyde ve yüksek düzeyde bilişsel esnekliğe sahip kadınların sosyal becerilerinin erkeklere göre düşük çıkmasında toplumsal cinsiyet rollerinin etkili olabileceği düşünülebilir. Elde edilen bu sonuca paralel bir sonuca alanyazında rastlanmamıştır. Ancak sosyal öz yeterlik ile bilişsel esneklik arasında anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koyan çalışmalar literatürde yer almaktadır. Bu çalışmalar arasında, Özcan (2016) bilişsel esneklik ile sosyal öz yeterlik arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu, ergenlerin bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça sosyal öz yeterliklerinin de arttığını ifade etmiştir. Çelikkaleli (2014) yaptığı çalışmada bilişsel esneklik arttıkça sosyal yetkinliğinde arttığını tespit etmiştir. Rubin ve Martin (1994) araştırmalarında bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olan bireylerin, sosyal ilişkilerinin de güçlü olduğunu, kendilerini sosyal ilişkilerde daha rahat ifade ettiklerini vurgulamıştır. Son olarak Martin, Anderson ve Thweatt (1998) yaptığı çalışmada bilişsel esneklik ile iletişim becerileri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmalardan hareketle bilişsel esneklik ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bireylerin yürütücü işlevlerinde ve bilişsel esnekliklerinde ki artış, sosyal yaşama daha çok adaptasyonunu sağlamak ve sosyal beceri düzeylerini arttırmaktadır. Bilişsel esneklik bireylerin iletişim becerisini, çatışma çözme becerilerini, kendi davranışlarını kontrol etme becerilerini, empati kurma ve duruma özgü davranış geliştirme becerilerini desteklemektedir

Araştırmadan elde edilen sonuçlar cinsiyet değişkeninin etkisi açısından ele alındığında; düşük ve yüksek düzey bilişsel esnekliğe sahip lise öğrencisi kadınların, toplumsal anlamda yükledikleri sorumlulukların, sosyal becerilerini ortaya koymalarına engel olduğu da söylenebilir. Toplum içerisinde kadına verilen sorumlulukların daha ağır ve sosyal ilişkilerin daha kısıtlı olması erkeklerin sosyal becerilerde daha yüksek düzeye sahip olmasını desteklerken aynı bilişsel esneklik düzeyine sahip kadınlara toplumun aynı toleransı tanımadığını gösteriyor olabilir. Diğer taraftan cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin sosyal beceri ile anlamlı farklılıklar ortaya koymasının farklı karıştırıcıların etkisi olduğunu düşündürmektedir. Bu farklılaşmanın nereden kaynaklandığı incelendiğinde, çalışmanın yapıldığı örneklemin sosyo-demografik özelliklerinin etkili olduğu düşünülebilir. Bunun yanında, öğrencilerin barınma ortamlarının farklı olması (Okul yurtları, Akrahanın yanı, Özel yurtlar vb.) ile gelir düzeylerinin farklı olması sosyal becerilerin kazanılmasında ve hayata geçirilmesinde etken olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada düşük bilişsel esnekliğe sahip erkeklerin, kadınlardan daha yüksek sosyal becerilere sahip olmasında, orta düzey bilişsel esnekliğe sahip erkeklerin düşük sosyal beceriye sahip olmasında ve yüksek düzey bilişsel esnekliğe sahip erkeklerin, kadınlardan daha yüksek sosyal beceriye sahip olmasında farklı karıştırıcıların etkisi olabilir. Çalışmanın yapıldığı örneklemin sosyo-demografik özellikleri etkili olabilir. Öğrencilerin barınma ortamlarının farklı olması (Okul yurtları, Akrahanın yanı, Özel yurtlar vb.), gelir düzeylerinin farklı olması sosyal becerilerin kazanılmasında ve hayata geçirilmesinde etken olarak değerlendirilebilir. Son olarak, bu çalışma kapsamında yurt içi ve yurt dışı yazın taraması sonucunda cinsiyet, bilişsel esneklik düzeyinin sosyal beceri üzerinde etkisi üzerine yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmaların genellikle bilişsel esneklik düzeyi, sosyal beceri düzeyi ve sosyal özyeterliğe dayalı oldukları gözlenmiştir (Bilgin, 2009; Özcan 2016; Çelikkaleli,

2014;. Rubin ve Martin 1994; Martin ve Anderson, 1998; Martin, Anderson ve Thweatt, 1998; Bock, Gallaway ve Hund, 2015; Snyder 1974; Koesten ve arkadaşları; 2009).

ÖNERİLER

- Bu çalışma lise 11. Sınıflar ile sınırlandırılmıştır. Oysa bilişsel esneklik ve sosyal beceriler tüm gelişimsel dönemlerin ürünüdür. Bundan dolayı her gelişim döneminde bu değişkenler nicel ve nitel çalışmalarda ele alınabilir.
- Her gelişim döneminde eğitim programlarında bilişsel esnekliği ve sosyal becerileri kazanmaya yönelik gerek ders içi ve gerek ders dışı aktivitelere yer verilebilir.
- Okul rehberlik Hizmetlerinde bilişsel esnekliği ve sosyal becerileri artırmaya yönelik Okul Psikolojik Danışmanlarının kullanabileceği psikoeğitim programları geliştirilmelidir.
- Bilişsel esnekliğin sosyal beceri üzerinde ki etkilerine ilişkin nicel ve nitel araştırmalar farklı örneklem gruplarıyla çeşitlendirilmelidir.
- Bilişsel esnekliğin ve sosyal becerilerin etkileşimi üzerine boylamsal araştırmalara yer verilmelidir.

Etik Metni

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazar(lar)a aittir. Makalenin etik kurul izni Çağ Üniversitesi/Yayın Etiği Kurulu tarafınca 3.05.2019 tarih ve SOBE-893 sayılı kararı ile alınmıştır ”

Yazar(lar)ın Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışmada birinci yazarın katkı oranı %40, ikinci yazarın katkı oranı %40, üçüncü yazarın katkı oranı %20 dir.

KAYNAKÇA

- Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function (EF) during childhood. *Child Neuropsychology*, 8, 71-82.
- Bacanlı, H.(2005). Sosyal beceri eğitimi. *Nobel Yayınları*.
- Bandura, A. (1999). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, 2(1), 21-41.
- Bilgin, M (2016). Ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar verme stratejilerinin incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 39-55.
- Bilgin, M. (2009). Bilişsel bir esneklik ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları. *Sosyal Davranış ve Kişilik*, 37(3), 343-354.
- Bock, A. M. Gallaway, K. C., & Hund, A. M. (2015). Specifying links between executive functioning and theory of mind during middle childhood: Cognitive flexibility predicts social understanding. *Journal of Cognition and Development*, 16(3), 509-521.

- Ciairano, S. Bonino, S., & Miceli, R. (2006). Cognitive flexibility and social competence from childhood to early adolescence. *Cognitie, Creier, Comportament/Cognition, Brain, Behavior*, 10(3).
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Ergenlerde bilişsel esneklik ile akademik, sosyal ve duygusal yetkinlik inançları arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim*, 39(176).
- Çilingir, A. (2006). *Fen lisesi ile genel lise öğrencilerinin sosyal becerileri ve problem çözme becerilerinin karşılaştırması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İnönü Üniversitesi.
- Eşiyok, V. S. (2016). *Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve bilişsel esnekliklerine göre romantik ilişki inançlarının incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yöktez veri tabanından erişildi (Erişim no. 439276).
- Güdük, A. H. (2008). *Farklı eğitim programlarına devam eden lise 11.sınıf öğrencilerinin algıladıkları anne-baba davranışları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Yöktez veri tabanından erişildi (Erişim no. 218453).
- Jacobson, M. J., & Spiro, R. J. (1995). Hypertext learning environments, cognitive flexibility, and the transfer of complex knowledge: An empirical investigation. *Journal of Educational Computing Research*, 12(4).
- Koesten, J., Schrodt, P., & Ford, D. J. (2009). Cognitive flexibility as a mediator of family communication environments and young adults' well-being. *Health Communication*, 24, 82-94.
- Koydemir, S. (2006). *Predictors of shyness of among university students: Testing a self- presentational model*. [Doktora Tezi]. Yöktez veri tabanından erişildi (Erişim no. 205026).
- Kreuter, E. A., & Moltner, K. M. (2014). *Treatment and management of maladaptive schemas*. Springer international publishing.
- Martin, M. M., & Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. *Communication Reports*, 11(1), 1-9.
- Martin, M. M., & Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological reports*, 76(2), 623-626.
- Martin, M. M., Anderson, C. M., & Thweatt, K. S. (1998). Aggressive communication traits and their relationship with the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13(3), 34-45.
- Özcan, H. D. A. (2016). *Ergenlerde bilişsel esneklik ile öz-yeterlilik arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Yöktez veri tabanından erişildi (Erişim no. 428249).
- Riggio, R. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 649-660.
- Rubin, R. B., & Martin, M. M. (1994). Development of a measure of interpersonal communication competence. *Communication Research Reports*, 11(1), 33-44.
- Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior. *Journal of Personality & Social Psychology*, 30, 526-537.
- Spiro, R. J., Coulson, L. R., Feitovich, J. P., & Anderson, K. D. (1988). Cognitive flexibility theory: Advanced knowledge acquisition in ill-structured domains. *Center for the Study of Reading Technical Report*, no. 441.

- Stahl, L., & Pry, R. (2005). Attentional flexibility and perseveration: developmental aspects in young children. *Child Neuropsychology*, 11, 175-189.
- Şentürk, S. S. (2010). *Liseli ergenlerin yalnızlık algısının sosyal beceri, benlik saygısı ve kişilik özellikleri bağlamında değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Maltepe Üniversitesi.
- Şenyiğit A. (2018). *Lise öğrencilerinin bilişsel esnekliklerine göre problemlerli internet kullanımlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yöktez veri tabanından erişildi (Erişim no. 516063).
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (6th ed.). 481-498. pearson.
- Thurston, B. J., & Runco, M. A. (1999). Flexibility. *Encyclopedia of creativity*:1. Elsevier Inc.
- Yüksel, G. (1997). *Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeyine etkisi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.